

QISHLOQ XO'JALIGIGA MO'LJALLANGAN YERLAR MONITORINGINING AHAMIATI

V.M.Utepbergenova, U.Joldasbaeva

Kirish. Respublika istiqbolida ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning barqarorligini taminlovchi xalq xo'jaligining barsha sohalari kabi qishloq xo'jalik sohasini rivojlantirish, modernizatsiya qilish agrar sohaning dolzarb masalalaridan biri bolib qolmoqda.

Bugungi kunda, qishloq xo'jligidagi islohatlarni chuqurlashtirishga qaratilgan qarorining qabul qilinishi zamon talablaridan kelib chiqib, ularga ayrim o'zgartish va qoshimshalar kiritilishi qishloq xo'aligi ishlab shiqarishining asosini tashkil etib, er resurslaridan yanada samarali va oqilona foydalanishning huquqiy poydevori yaratilmoqda.

Qishloq xo'jaligi yerlari monitoringini o'tkazishdan maqsad bu yerlarning holati va ulardan foydalanishda sodir bo'ladigan jarayonlarning mohiyatini aniqlash va o'rganishdan iborat. Shu bilan birga, yerlarning holati va foydalanishdagi salbiy ham, ijobiy jarayonlar ham o'rganiladi. Salbiy jarayonlarni o'rganish ularning tabiati va sabablarini, yerning holati va undan foydalanishga salbiy ta'sir qilish xususiyatini aniqlash, bu ta'sir darajasini aniqlash va erdan foydalanishda etkazadigan zararni hisoblash uchun zarurdir. Qishloq xo'jaligi yerlarining holati va ulardan foydalanishdagi ijobiy tendentsiyalarni o'rganish tuproq unumdorligini ko'paytirish jarayonini rejalashtirish va amalga oshirish, shuningdek, yerdan foydalanuvchilarni yerdan oqilona va samarali foydalanishga rag'batlantirish uchun zarurdir.

Qishloq xo'jaligi yerlari monitoringining asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat: tadqiqotning yagona metodologiyasi, barcha hududlar va umuman respublika bo'yicha ishlab chiqilayotgan axborotning yagona tuzilmasi hamda axborot ko'rsatkichlari tizimining muvofiqligi, axborotning ishonchliligi va hujjatlashtirilishi, uzluksizligi va narxi. yer monitoringi samaradorligi. Qishloq xo'jaligi yerlarining monitoringi umumiy va maxsus usullar yordamida amalga oshiriladi. Umumiy usullarga kartografik-geodeziya, aerofotogeodeziya, dala maxsus tuproq tadqiqotlari, statistik, matematik modellashtirish, prognozlash, monografik usullar kiradi. O'tkazishning maxsus usullari quyidagilardan iborat: erning holati va undan foydalanish dinamikasini kuzatish, jarayonlarning tabiatini tahlil qilish va rivojlanish tendentsiyalarini aniqlash, aniqlangan jarayonlarning rivojlanish darajasini va ularning erdan foydalanishga ta'sirini baholash.

Yerlarda yuzaga kelgan va yer kadastr materiallarida o'z vaqtida qayd etilmagan yerlarning miqdoriy ko'rsatkichlarining o'zgarishi mahsulot ishlab chiqarish va sotish bo'yicha davlat buyurtmalarini belgilash, urug'lik, mineral o'g'itlarga bo'lgan ehtiyojni aniqlash ishonchliligining buzilishiga olib keladi. yoqilg'i-moylash materiallari, sug'orish suvi, mehnat resurslari va boshqalar. Bundan tashqari, bu buzilishlar hisobga olinmagan ekinlar va resurs xarajatlari, yerdan foydalanuvchilarning daromadlari, yer va sug'orish suvlari uchun to'lovlarning buzilishi va hokazolarni keltirib chiqarishi mumkin. qishloq xo'jaligi yerlarining yuqoridagi va boshqa miqdoriy xarakteristikalaridagi o'zgarishlar ushbu toifadagi yerlarni monitoring qilishning muhim vazifasi hisoblanadi. Qishloq xo'jaligi erlarining sifat holati dinamikasini aniqlash ushbu toifadagi erlarni monitoring qilishning eng murakkab va ko'p vaqt talab qiluvchi komponentidir. O'zgarishlar tabiiy va antropogen sabablarga ko'ra sodir bo'ladi.

Yer uchastkalarining sifat ko'rsatkichlarining dinamikasi yerlarni (tuproqlarni) maxsus dala o'rganishlar jarayonida, yerlarning sifat holatining mavjud darajasini oldingi o'rganishlar natijalari bilan solishtirish yo'li bilan aniqlanadi. O'zgarishlarni kuzatish, aniqlash va baholash usullari o'rganilayotgan xususiyatlarning turiga va baholash ko'rsatkichlariga (tuproqning mexanik tarkibi, er osti suvlari darajasi, sho'rlanish dinamikasi, botqoqlanish, ifloslanish, erning ifloslanishi, chirindi miqdorining pasayishi, tuproq tarkibidagi gips darajasining o'zgarishi) bog'liq. tuproqlar, shamol va suv eroziyasi darajasi dinamikasi tuproqlar va boshqalar).

Xulosa:

Yer monitoringining olingan natijalari belgilangan tartibda ko'rib chiqiladi va tasdiqlanadi. Ma'lumotlar tizimlashtiriladi va yer monitoringi ma'lumotlarining ma'lumotlar bazasi tuziladi, ular saqlanadi, yangilanadi va manfaatdor yuridik va yuridik shaxslarga foydalanish uchun shaxslarga beriladi. Tasdiqlangan yer monitoringi ma'lumotlari yer resurslarini qayta ishlab chiqarish va muhofaza qilish loyihalarini ishlab chiqishda foydalanish uchun majburiydir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining yer fondi. T.: O'zgeodezkadastr, 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Yer resurslarining holati to'g'risidagi Milliy hisobot. T.: Yergeodezkadastr, 2021
3. Chertovitskiy A.S., Narbayev SH.K., Axmadaliyev V.A. «Yer monitoringi» O'quv qo'llanma. T.: 2023 170 b